

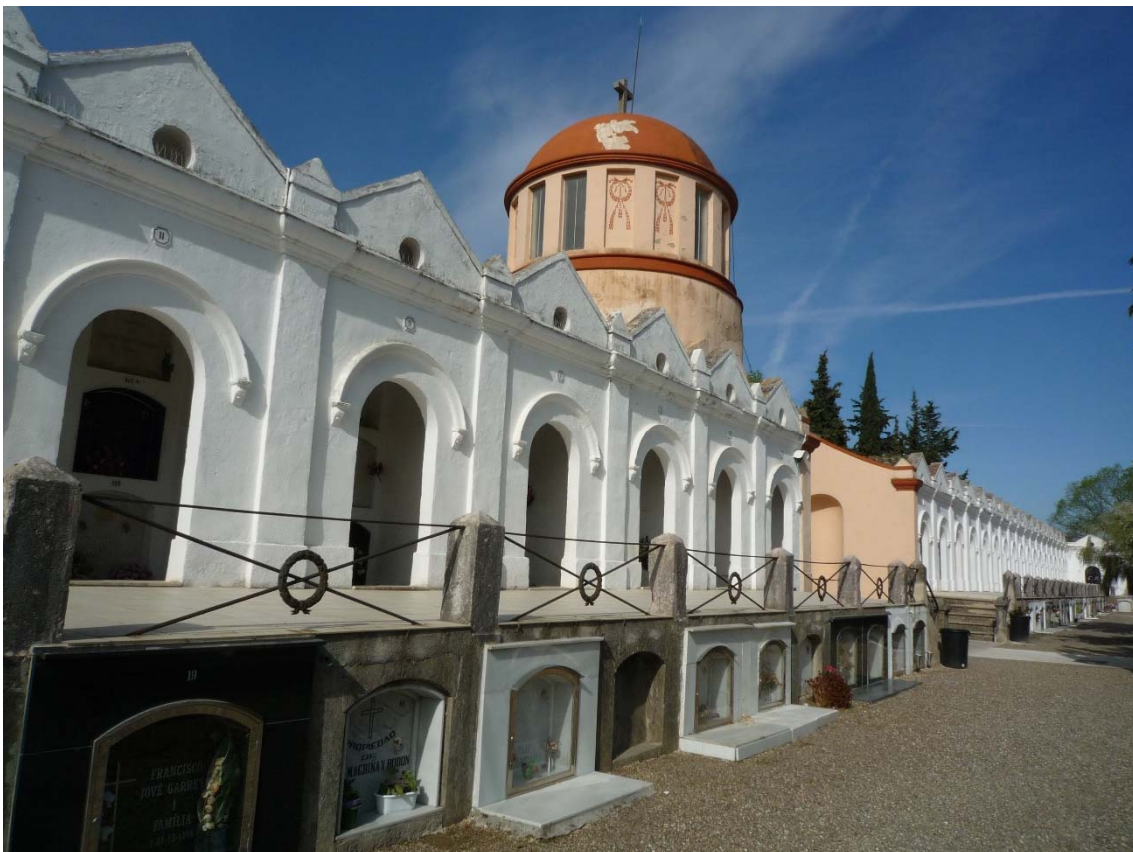
AADIPA – CONVOCATÒRIA A LA DIRECCIÓ DEL XXXVIIIè CURSET SOBRE INTERVENCIÓ EN EL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC

DESEMBRE 2015

TEMA:

“CEMENTIRIS: ESPAI PÚBLIC, ART, INTERVENCIIONS I GESTIÓ”

(títol provisional)

Cementiri de Valls. RL 2013

EQUIP:

Direcció: Francesc Balañà Comas, Raquel Lacuesta Contreras i Margarita Galceran Vila.

CV Francesc Balañà Comas

- Arquitecte per l'ETSAB. UPC. 1976.
- Membre de l'AADIPA i antic membre de la Comissió de Defensa del Patrimoni Arquitectònic del COAC
- Col·laborador en l'organització de diversos Cursets de la Comissió.
- Autor de diversos treballs de restauració per a l'Administració pública, com ara la Torre del Baró (1994), a Viladecans; la Casa Alegre de Sagrera, a Terrassa (1997); la Masia Torribera, a Santa Coloma de Gramenet (1998); el campanar d'Esparreguera (2004).
- Ha intervingut en altres treballs de rehabilitació en patrimoni privat, com ara el celler de la Cooperativa vinícola d'Alella; la nau gòtica del convent de Santa Clara, a Manresa; un habitatge al carrer de les Monges, al barri de Sant Andreu, a Barcelona; edifici al passatge Permanyer núm. 6, a Barcelona.
- Arquitecte municipal d'Esparreguera (Barcelona), des d'on ha realitzat treballs d'intervenció en el patrimoni municipal, com ara la rehabilitació de Can Pasqual, la ordenació de la plaça de l'Església i restauració de la font monumental, ampliació de Can Comelles (Centre Ocupacional) i la restauració de la capella del Cementiri.
- Membre d'equips de redacció de Catàlegs i Plans Especials municipals que han inclòs la protecció de cementiris (Terrassa, 1983, i Manresa, 1984, Santa Coloma de Gramenet i Borriana, 1985). També ha col·laborat en el Pla Especial de la Colònia Sedó, a Esparreguera, i en l'Inventari del Barri del Rec, a Igualada.

Juntament amb Raquel Lacuesta i Lluís Cuspinera va col·laborar en el muntatge de l'Exposició i la redacció del catàleg: *"Rafael Masó i Valentí, arquitecte (1880-1935)"* (Girona, 2006), que inclou diversos cementiris projectats per Masó.

També, i amb els mateixos autors, va col·laborar en la redacció del llibre *"Ignasi Oms i Ponsa, arquitecte. La consolidació del Modernisme terra endins."* (Barcelona, COAC, 2009), que inclou aspectes urbanístics, històrics i artístics del Cementiri Municipal de Manresa.

CV Raquel Lacuesta:

- Membre de l'AADIPA i antic membre de la Comissió de Defensa del Patrimoni Arquitectònic del COAC
- Col·laboradora en l'organització de diversos Cursets de la Comissió.

- Llicenciada en Filosofia i Lletres (1973) i en Ciències de l'Educació (1986), i doctora en Història de l'Art (1998) per la Universitat de Barcelona.
- Excap de la Secció Tècnica d'Investigació, Catalogació i Difusió del Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona, que té per objecte la restauració monumental.
- Premi Nacional de Patrimoni Cultural 1997, per la restauració de la coberta, patis i escales de la Casa Milà, "La Pedrera", de Barcelona (Generalitat de Catalunya), juntament amb Francisco Javier Asarta i Robert Brufau.
- Membre dels equips de restauració del Palau Güell de Barcelona (1990-2011) i de la Cripta Güell de Santa Coloma de Cervelló (1998-2002).
- Acadèmica de número de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi (2013).
- Directora i/o col·laboradora, des del 1980, de diversos inventaris i catàlegs i PE de Protecció del Patrimoni Arquitectònic Històric i Ambiental d'un bon nombre de municipis, amb la inclusió dels cementiris municipals en tots ells: Terrassa, Manresa, Cubelles, Torelló, Dosrius, Esplugues de Llobregat, Barri del Rec d'Igualada, El Prat de Llobregat, Sant Vicenç dels Horts, Òdena, Sant Joan de Vilatorrada, Castellar del Vallès, Vilanova i la Geltrú, Arenys de Munt, Vilassar de Mar, etc.

Ha publicat, entre altres títols:

Modernisme a l'entorn de Barcelona. Arquitectura i paisatge (Diputació de Barcelona, 2006 i 2008); *Ponts de la província de Barcelona. Comunicacions i paisatge* (Diputació de Barcelona, 2008); *Ignasi Oms i Ponsa, arquitecte* (COAC Manresa; Angle Editorial, 2009); *Catedrals del Vi* (Angle Editorial, Caixa Manresa, 2009); *Joies del Modernisme* (Enciclopèdia Catalana, 2011, obra dirigida per Francesc Fontbona); *El palau Güell, una obra mestra d'Antoni Gaudí* (Diputació de Barcelona, 2013); *Diccionari d'historiadors de l'art català* (Institut d'Estudis Catalans, edició *on line*, dirigida per Francesc Fontbona i Bonaventura Bassegoda Hugas, 2013-2014); *El modernisme perdut. La Barcelona antiga* (Editorial Base, 2013); *La història de l'art –de l'arquitectura– català explicada per arquitectes* (Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, 2014); *El Palau dels Comtes i la formació de la vila de Centelles* (Ajuntament de Centelles, 2014).

Treballs d'investigació referents a arquitectura funerària:

- Directora de l'equip de treball de "*Anàlisi i document de gestió dels valors patrimonials del Cementiri Històric de Sant Nicolau de Sabadell*". SPAL, Diputació de Barcelona, 2012.
- Col·laboradora en la direcció inicial del "*Pla Director del Cementiri Municipal d'Arenys de Mar*". SPAL, Diputació de Barcelona, 2013-2014 (en curs).

Per a aquests treballs, Raquel Lacuesta va formar, de manera intuïtiva i probablement per primera vegada en la història, un equip compost d'un arquitecte, un historiador-historiador de l'art, un restaurador d'arts plàstiques, un biòleg i un advocat, amb l'objecte d'abastar tots aquells components que integren un cementiri: físics i materials,

urbans, històrics, artístics, paisatgístics i ambientals, biològics (condicions climatològiques, fauna i flora) i de gestió interna dels cementiris, amb propostes d'ordenances municipals i tipus d'intervenció en el recinte i en les tombes, i l'estat de conservació i les causes de degradació, de tots i cadascun d'aquells components.

Publicacions sobre arquitectura funerària:

- Margarita Galceran, Raquel Lacuesta: "Arquitectura Funeraria en Cataluña: del Ochocientos al Noucentisme", Jornadas "Una arquitectura para la Muerte" (Sevilla, 1991). Publicat per Junta de Andalucía, Sevilla 1993.
- Raquel Lacuesta, Margarita Galceran et alii: *Classicisme i Modernisme en el Cementiri de Sant Andreu*. Barcelona. 2009.

Juntament amb Margarita Galceran ha visitat més de mig centenar de cementiris dels quals va obtenir fotografies entre 1990-1991.

CV Margarita Galceran Vila

- Arquitecta superior (1976) i Doctora Arquitecta (1991) per l'Escola Tècnica Superior d'Arquitectura de Barcelona.
- Professora Titular d'Escola Universitària de l'ETSAB (UPC) del Departament d'Expressió Gràfica Arquitectònica I.
- Membre de la Comissió de Defensa del Patrimoni Arquitectònic del COAC (1984-1995).
- Secretària de la Comissió de Defensa del Patrimoni Arquitectònic del COAC (1991-1994).
- Membre de la AADIPA (1997-2009) i Vocal de la Junta Directiva (1997-2000).
- Col·laboradora en l'organització de diversos Cursets de la Comissió de Defensa del Patrimoni Arquitectònic (COAC).
- Directora de l'equip organitzador del *XX Curset sobre la Intervenció en el Patrimoni Arquitectònic, Patrimoni i Equipaments Culturals* (1997) (AADIPA) (COAC).

- Realització i presentació de l'Informe *Els cementiris de Barcelona i la seva Àrea Metropolitana. Valor Patrimonial, Artístic i Arquitectònic* (1987), juntament amb els arquitectes M. Gimeno i J. A. Ruiz, encarregat per la Comissió de Defensa del Patrimoni Arquitectònic de la Demarcació de Barcelona, COAC.
- Ha impartit l'assignatura optativa *Aixecament i Anàlisi Gràfica de Monuments Arquitectònics* (1994-1997), el curs de doctorat *Dibuix i Restauració. Anàlisi i Estudi d'Arquitectures Històriques* (1994-2002). També les assignatures optatives *Tècniques de Representació* (1997-2004) i *Anàlisi de Casos* (1997-2004), dins la Línia de Restauració. ETSAB (UPC).
- Direcció de la Tesi Doctoral del llicenciat en Belles Arts J. C. Sánchez Porcel, *Els cementiris de Mallorca. Característiques generals dels seus elements. L'expressió gràfica i arquitectònica en l'àmbit funerari* (2005) ETSAB (UPC).

Publicacions sobre arquitectura funerària:

- Margarita Galceran: "El cementiri vell de Barcelona i l'Enginyer Militar Francisco Llobet", Jornades "*Església i societat a la Catalunya del s. XVIII*" (Cervera, 1989). Publicat, Cervera 1990.
- Margarita Galceran, Raquel Lacuesta: "Arquitectura Funeraria en Cataluña: del Ochocientos al Noucentisme", Jornades "*Una arquitectura para la Muerte*" (Sevilla, 1991). Publicat per Junta d'Andalucía, Sevilla 1993.
- Raquel Lacuesta, Margarita Galceran *et alii*: *Classicisme i Modernisme en el Cementiri de Sant Andreu*. Barcelona. 2009.

PROPOSTA D'ESTRUCTURA

Celebració i organització d'actes paral·lels

El XXXVIIIè Curset se celebrarà entre els dies 10 i 13 de desembre de 2015 i tindrà el format habitual dels cursets dels darrers anys.

Viatge del Curset: es proposa l'organització d'un viatge a algun dels cementiris europeus més destacats o coneguts (podria ser a París o a l'Itàlia del nord, com Gènova, Bolonya, Venècia i Verona). Aquest viatge es podria fer entre **els dies 8 i 12 d'octubre de 2015**.

Organització de diverses visites a cementiris catalans durant l'any 2015, com ara Sabadell, Subirats (obra noucentista tardana de Josep Maria Pericas), Olius (obra modernista de Bernardí Martorell), Lleida, Canet de Mar, Vilassar de Mar (obra modernista d'Eduard Ferrés), Barcelona (Cementiri del Sud-Oest i cementiri jueu de Montjuïc, Sant Andreu del Palomar, Sant Gervasi de Cassoles...), Girona, Tarragona, Valls...

Sopar tradicional del Curset: el lloc podria ser el Cementiri de l'Est o del Poblenou, amb una visita nocturna prèvia que es demanarà als Serveis Funeraris de Barcelona, i la utilització de la capella i el seu porxo, recentment restaurada, per a l'àpat.

Pressupost

El pressupost per al Curset del 2015 s'ajustarà als paràmetres generals establerts en anteriors Cursets, especialment els dos darrers, i als específics que es derivin de l'organització i del programa i les activitats a desenvolupar.

En qualsevol cas, es procurarà la col·laboració de l'Administració pública, els Serveis Funeraris de Barcelona i altres empreses privades.

Síntesi del contingut del XXXVIIIè Curset

Objectius i estat de la qüestió

Els Cursets del COAC no han tractat mai el tema de cementiris ni arquitectura funerària, per bé que a Catalunya n'existeixen exemples de primera categoria. A Espanya, l'únic congrés d'abast internacional que s'ha

celebrat sobre la matèria data del 1991, a Sevilla, on la Comissió de Defensa del Patrimoni del COAC va intervenir a través de Margarita Galceran i Raquel Lacuesta, que la van representar.

És per aquests motius que creiem necessari i oportú celebrar un Curset monogràfic en el qual es plantegin la història, el contingut, els problemes actuals envers la protecció, la conservació, la intervenció restauradora i la gestió.

Els cementiris són la versió urbana de les ciutats destinada als difunts, però sobretot, als vius i a la memòria d'aquests.

Nascuts, a finals del segle XVIII i durant el primer terç del segle XIX, de la necessitat d'higienitzar els centres urbans i evitar la continuïtat dels enterraments en les sagreres parroquials, van esdevenir aviat petits museus d'urbanisme, arquitectura, art, jardineria i paisatge.

Des dels darrers anys, però, els cementiris històrics estan passant per crisis d'índole diversa que fa que sigui peremptori parlar-ne i establir mesures legals de protecció i criteris de restauració.

Paral·lelament a la degradació de molts d'ells, hi ha voluntat, per part d'algunes administracions i entitats culturals, de preservar els recintes funeraris i els seus elements, per mitjà de publicacions, associacions que aporten coneixements, visites guiades i altres actes de conscienciació.

Temàtica

A grans trets, els temes a tractar estarien englobats en els apartats següents (provisional):

- 1) Coneixement dels cementiris: tipologies, contingut dels recintes, mètode d'estudi. Referits als cementiris històrics i als de nova planta de caràcter monumental.
- 2) Materials de construcció: arquitectura i escultura, pedra, ferro, bronze, llautó, vitralls, ceràmica. Conservació, restauracions, criteris d'intervenció. Ampliacions.
- 3) Els recintes funeraris: tipus urbans, condicions climatològiques i ambientals, fauna i flora. L'hàbitat de morts i de vius.

- 4) Gestió dels cementiris: Catàlegs i PE (necessitat de la protecció dels recintes i del seu contingut), ordenances, canvis de titularitat, actuacions permeses. Obligatorietat de restaurar elements febles dels panteons amb obres d'art.

Aspectes complementaris

Atès que els Serveis Funeraris de Barcelona han iniciat tasques de restauració dels edificis i elements continguts en diversos cementiris gestionats per ells, es considera d'importància mostrar la dinàmica que s'ha seguit en aquestes restauracions, així com el mètode i els criteris que s'hi han aplicat.

També es considera necessari debatre sobre la inoperància de les actuals proteccions dels cementiris, que en general només abasten el recinte perimètric i poc més, ja que des de les administracions públiques no es contempla la protecció dels elements i edificis que contenen si no es tracten individualment com a valors patrimonials. Cal plantejar, doncs, solucions per als catàlegs i plans especials de protecció i per a una gestió eficaç.

Barcelona, 27 d'octubre de 2014

Raquel Lacuesta

Francesc Balañà

Margarita Galceran